

Kansallinen e-kirjasto on avannut ovensa

13.5.2024

Huhtikuun 29. päivä vuonna 2024 on tärkeä merkkipaalu suomalaisten yleisten kirjastojen historiassa. Tuona ajankohtana avautui kotimainen e-kirjasto. Sen kokoelmiin sisältyy niin e-kirjoja, äänikirjoja, e-lehtiä, videoita kuin verkkokursseja eri aiheista. Huhtikuun 2024 lopussa e-kirjaston piirissä oli yli 200 kuntaa. Kukin kunta voi itse päättää e-kirjastoon liittymisestä.

Kansallinen elektroninen kirjasto on monen vuoden ponnistelujen tulos. Sen tuottajana ja koordinoijina toimivat Kansalliskirjasto yhdessä maamme yleisten kirjastojen kanssa.

Kuinka e-kirjasto toimii?

E-kirjaston käyttäjäksi voi kirjautua netissä asentamalla e-kirjaston applikaation omaan puhelimeen tai tablettiin. Applikaation voi hakea GooglePlaysta tai Applen App Storesta maksutta. Kirjautumisen yhteydessä tulee tunnistautua vahvaa tunnistautumista käyttäen, esimerkiksi pankkitunnusten avulla.

Palveluun kirjautuminen on mahdollista niiden kuntien asukkaille, joiden kotikunta on ottanut e-kirjaston käyttöön. Kirjastokorttia ei palvelua käytettäessä tarvita. Kun aiemmin asiakkaiden käytössä olivat oman alueen kirjastokimpan aineistot, nyt kokoelma on maanlaajuinen.

Runsaasti resursseja, vähän kirjoja

Alkuvaiheessa palvelusta löytyy muutamia satoja teoksia, mutta määrää kasvatetaan jatkuvasti ja tavoitteena on saada vuoden aikana kokoelmaan 10000 nimekettä. Positiivista on, että hankintamäärärahoja on myönnetty runsaasti ja näin taloudelliset mahdollisuudet kattavan kokoelman hankkimiseen ovat olemassa.

Elektroniseen kirjastoon on haluttu panostaa, mikä on positiivista. Asiassa on kuitenkin yksi suuri mutta, joka heittää varjon projektin ylle.

Mukaan on lähtenyt runsaasti pieniä ja keskisuuria kustantajia, mutta isot kustannusyhtiöt loistavat poissaolollaan: WSOY, Otava, Siltala ja Gummerus eivät toistaiseksi ole lähteneet mukaan e-kirjastohankkeeseen. Toisin sanoen ne eivät myy kirjastoille lisenssejä julkaisemiinsa verkkokirjoihin.

Mistä se sitten johtuu, että isojen kustantajien aineistot puuttuvat ainakin toistaiseksi e-kirjastosta?

Kyse on rahasta. Suurilla kustannusyhtiöillä on omistuksessaan BookBeatin ja muiden kaupallisten ääni- ja e-kirjoja tarjoavien palvelujen osakkeita. Nähtävästi pelkona on se, että kun kansallisesta e-kirjastosta teoksia voi lainata ilmaiseksi, se vaikuttaisi negatiivisesti kaupallisten palvelujen suosioon.

Asiakkaan kannalta on harmillista, että isojen kustannusyhtiöiden julkaisut eivät ole ainakaan toistaiseksi saatavilla, vaikka niistä on tehty yleensä aina e-kirja ja äänikirjaversiot. Kaupallisista palveluista haluamansa kirjan saa toki heti, mutta e-kirjastossa saattaa kirjaa joutua jonottamaan. Teoksiin voi tehdä varauksia, mutta ne on luettava melko ripeästi. E-kirja ja äänikirja näet palautuu automaattisesti kokoelmaan kahden viikon kuluttua sen lainaamisesta.

Kirjailijat ja e-kirjasto

Kirjailija saa jokaisesta lainatusta e-kirjasta korvauksen. Kirjoista saatu korvaus on e-kirjoja suurempi, minkä takia perinteisen kirjan formaatti on kirjailijan tulon muodostuksen kannalta edellisempi vaihtoehto.

E-kirjoista saatava korvaus ei kuitenkaan vielä ole täysin kilpailukykyinen painetusta kirjasta maksettavan korvauksen kanssa. Myös niin kutsutuissa elektronisissa kirjahyllyissä olevat teokset, joita on runsaasti etenkin tieteellisissä kirjastoissa, ovat korvausten ulkopuolella.

Toisaalta jos painettujen teosten lainamäärät hiipuvat elektronisen aineiston yleistymisen myötä, pienenee kirjailijan vuositulo kirjastolainojen osalta Lainauskorvaukset ovat keskeinen osa kirjailijan vuotuista tuloa, joten on ymmärrettävää, että e-kirjasto ei välttämättä ole kaikkien kirjailijoiden suosima palvelu.

Merkittävä kulttuuriteko

Kansallisen e-kirjaston avautuminen on merkittävä kulttuuriteko. Se mahdollistaa yhtäläisen pääsyn elektronisiin kokoelmiin kaikkialta, sillä näillä näkymin se kattaa yli 97 prosenttia Suomen kunnista vuoden sisään. Toivoa kuitenkin sopii, että rahasta päästään yksimielisyyteen isojen kustantajien ja kirjastojen

kesken. Samalla on syytä myös huolehtia siitä, että kirjailijoiden lainauskorvaukset tyydyttävät tekijöitä. Se takaa laadukkaan kotimaisen kauno- ja tietokirjallisuuden säilymisen.

Ari Haasio
SeAMK

FT Ari Haasio on kirjasto- ja tietopalvelualan yliopettaja ja tietokirjailija.

Lähteet

E-kirjasto. Kansalliskirjasto. Verkossa https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/e-kirjasto.

Parkkinen, P. (2024). Valtakunnallinen e-kirjasto aukesi – suuret kustantamot jäivät ulkopuolelle. YLE 29.4.2024. Verkossa https://yle.fi/a/74-20086266.